

Tehdejší Mistři se pokoušeli ubrzdit pohyb lopaty...

rozhovor L. Vydry s L. Zadrobílkem

Vokno: Kdy jste se seznámil prvné s hermetickými naukami?

L. Zadrobilek: Když jsem v sedmašedesátém roce uvažoval o napsání knížky „Paralelní životopisy Rudolfa II., hraběte Sporcka a Prvního svrchovaného císaře Čchin Š'chuan Tia“, narazil jsem při sbírání materiálu o Rudolfu II. na jméno českého alchymisty Bavora Rodovského z Hustiřan a na zmínku, že jeho rukopisy se nacházejí v Národním muzeu. Ze zvědavosti jsem si je nechal přinést do studovny a čtrnáct dní, každé odpoledne, zkoušel číst neznámé, mnohdy špatně čitelné písmo. Navíc – jak tehdy bylo zvykem – užíval pisatel obvyklých či „autorských“ abreviatur. Chuť byla veliká a postupně jsem četbu zvládal. Docházel jsem do muzea víc jak rok a za tu dobu jsem opsal a přepsal celou řadu traktátů: navíc, protože zde ležela doplňková literatura, získal jsem značný přehled o hermetických vědách a o zednářství. Nakonec z mé knihy sešlo, zůstal jen titul. V sedmdesátém roce jsem přišel o místo. Nechtělo se mi, jako mí přátelé, zmizet v kotelně, a tak jsem zkoušel přežívat jako grafik. Bylo to skrovné živobytí, ale měl jsem čas pro sebe. Když byl zlikvidovaný Svaz výtvarných umělců, rozhodl jsem se, že se stanu mužem v domácnosti. Aby rodina netrpěla nedostatkem, naučil jsem se vázat a opravovat knížky. To se mi později moc hodilo při realizaci pocty Rudolfu II.

Vokno: Co vás vedlo k tomu, že jste se začal zabývat jejich samizdatovou propagací?

L.Z.: Někdy v devětasedmdesátém roce jsme spolu s Karolem Sidonem, Andrejem „Nikolajem“ Stankovičem, Vrářou Brabencem a jeho ženou začali vydávat samizdatový Kalendář. Mělo to být takové lidové čtení, co by vneslo do chmurného života trochu legrace. Já jsem tehdy hned do prvního čísla zařadil ukázkou z Fulcanelliho Tajemství katedrál, z tehdy proslulé knihy, kterou jsem spolu s dvěma přáteli už nějaký čas překládal. Když se Kalendář „chytíl“, vydal jsem své dva texty, první

„mýtoetymologický“, druhý deníkový, a Tajemství katedrál se všemi vyobrazeními. Jen se po nich zaprášilo. Tahle rychlost, s jakou texty zmizely bůhví kde, mě pohnula k tomu, abych konečně realizoval svou „poctu Rudolfovi II.“. Postupně jsem vydal v edici Trezor hermetismu jedenáct svazků a mimo ni řadu knížek obdobného zaměření, včetně výpravného Obrazového atlasu hermetismu. Díky několika přátelům, kteří mi velice pomohli s tiskem, vzniklo miniakladatelství, v němž jsem vyjma tisku dělal všechno sám.

Vokno: Měl jste ohledně vydávání tohoto samizdatu potíže s policií nebo s bývalými režimními úřady?

L.Z.: Měl. Ale tehdy zaviněné spíše tím, že se redakční rada Kalendáře občas scházela v Arcu, kde nás “odchytili, a odvezli – víte asi kam. Možná tomu napomohla i moje účast v hudebním sdružení Žabí hlen, které tehdy leželo Moci v žaludku.

Vokno: Mohl byste nám říci něco o lidech, kteří vám při vaší práci pomáhali?

L.Z.: Řekl jsem, že zpočátku mé bavilo dělat všechno sám. Psal jsem, překládal, připravoval k tisku, upravoval graficky, jedny prázdniny jsem dokonce spolu s dcerou strávil kolorováním velkého množství rosikruciánských obrazů pro Trezor hermetismu, po vytištění jsem jednotlivé listy snášel, vázal, tiskl obálky ... Ale pak už toho bylo přespříliš, a tak mi pomáhali dva přátelé s překlady z němčiny a dvě příznavkyně z angličtiny a latiny. Příliš pozdě jsem se seznámil s kroměřížským lékařem Jiřím Ryšánkem, který stejně jako já překládal hermetickou literaturu, a jak jsme oba, při mé návštěvě v Kroměříži, zjistili – dokonce i stejné texty. Aby nedocházelo k duplicitě, rozdělili jsme si práci. Navíc mi bylo dovoleno otisknout jeho překlad v nové edici Dokumentů, kterou jsem právě zahájil. Bohužel, tento vzácný člověk asi po necelém roce zemřel. V listopadu minulého roku jsem navázal kontakt se Surrealistickou skupinou v Československu; společně jsme vydali sborník (5. svazek Dokumentů) Zlato času, věnovaný vztahu surrealismu a hermetismu.

Vokno: Když o tom mluvíme: jaký byl vliv hermetismu na literaturu a umění vůbec?

L.Z.: Když jsem kdysi začínal číst „vážnou“ literaturu, neměl jsem o existenci nějakého hermetismu nejmenší potuchy. Ale byli zde podivuhodní autoři: Hugo, Nerval, Huysmans, Swob, Yeats, Rimbaud, Poe, Meyrink, Zeyer, Breton, Holan ... Teprve daleko později jsem poznal, že všichni byli poznamenáni hermetismem, především alchymistickou filosofií. A co teprve malíři! Od Bosche po Maxe Ernsta, od Durera, da Vinciho, Pontorma po surrealistu Camacha, od Parmesana a okruh dvorních malířů Rudolfa II. po báječného Chirica. Samozřejmě, různí autoři jsou hermetismem různé poznamenáni: jiný je Apollinaire, tíhnoucí k židovské kabale, jiní jsou členové Vysoké Hry nebo de Mandiargues.

Víte, já bych strašně rád uvedl do české literatury renesanční skvost Francesca Collony „Ipnerotomachia“ aneb „Poliphilův sen“, a to v podobě co nejvěrněji odpovídající originálu, se všemi báječnými dřevoryty. Z této enigmatické knížky čerpalo mnoho autorů zvučných jmen, jako byli

Rabelais nebo Cyrano de Bergerac. Bohužel, dodnes se mi nepodařilo zjistit, zda originál je v nějaké zdejší knihovně, případně sehnat faksimile, které vyšlo v Itálii. Můj přítel překladatel se na práci těší ... takže, jenom mít z čeho vyjit.

Vokno: Vámi vydávané knihy mají vysokou výtvarnou úroveň. Povězte nám něco o tom, jak vznikaly v minulosti a jak vznikají dnes. Třeba Váchal, Klíma ...

L.Z.: Vždycky mě zajímala výtvarná stránka knihy, a proto si nemohu zvyknout na lepené vazby (i když ty zahraniční, především americké, jsou opravdu pevné a dají se poměrně slušně otvírat) a na knihy „na disketě“. Moje samizdaty byly vždycky ilustrované. První nehermetickou knihu, byl to můj text, ilustroval Karel Nepraš. V edici „poct“ jsem vydal tři faksimile tisků Josefa Váchala a dvě knížky Váchalových nepublikovaných textů s reprodukcemi dřevorytů a fotografií. Poctu Ladislavu Klímovi jsem zahájil obdobně: zveřejněním dosud neotištěných písemností, s ilustračním doprovodem Vladimíra Kokolii (myslím, že tehdy knížku ilustroval poprvé). Dál jsem nepokročil, ale nevadí, vynahradím si to nyní oficiálně ve svém nakladatelství. Občas dostávám skvělé dopisy: Vážení pánové, z vašeho edičního plánu mám velikou radost ... Ti pánové jsem já: překladatel, někdy autor, grafik, účetní, poslíček, knihař, tiskový referent, korespondent a zásobovač a bůhvíco ještě. A to si někdo myslí, že takhle se dají vydělávat peníze ... Nejde totiž o to vydělávat, ale vydávat knihy. Především knihy. Osud „malonakladalů“ není příliš jistý: postačil by nějaký drobný necitlivý úřední zásah, a všechno půjde v háj. Rád bych věřil, že k tomu nedojde. Knihy jsou potřebné každé společnosti, každému národu, a to i takové knihy, které bude číst jen nemnoho lidí.

Vokno: Co je to vlastně hermetismus?

L.Z.: Slovo „hermetický“ má dnes ustálený významový obsah: uzavřený. Pochází z alchymistického termínu „Hermův uzávěr“, to znamená uzávěr zcela vzduchotěsný. Správně a primárně to slovo značí „od Herma pocházející nebo odvozený“. Hermes, bůh nebo člověk nějaké vyšší civilizace, zůstane hádankou podobně jako Atlantida nebo pravý důvod toho, proč indiánské civilizace nepoužívali kolo, přestože jisté kolo znaly. Víte, mám silný pocit, že západní civilizace, vycházející z hermetické tradice, nutně musila vyústit právě do civilizace technické. Renesance odtajnila řadu vynálezů a objevů, do té doby udržovaných striktně v tajnosti: dnes je přičítáme da Vincimu, Newtonovi či Torricellimu, ale ony jsou starší, daleko starší. Správně se tvrdí, že nejmodernější je pokaždé to, co se nejdokonaleji zapomnělo. Dávno před da Vincim píše báječný Roger Bacon o létajících strojích, o potápění se do moře, o chození v ohni, dokonce jasné hovoří o dalekohledu: některé z těch objevů sám znal, jiné vymysleli a vyzkoušeli neznámí „Umělci“, jak se tehdy říkalo vědcům. To, že převratně objevy a vynálezy byly udržovány v tajnosti, bylo jisté moudré. Tehdejší Mistři se pokoušeli ubrzdit pohyb lopaty, na které lidstvo sedí a která ujíždí do rozpálené pece. Zdá se, že své tajnosti chtěli předat až produchovnělému lidstvu, aby nedošlo k tomu, co vidíme kolem sebe dnes. Kde se stala chyba, nevím. Co za to zcela bezpečné může, je zřejmé: honba za slávou, mocí, bohatstvím ... Ostatně soudobá věda je taky pěkně hermetická: na špičkové úrovni ji chápe desítka či stovka lidí na světě. Víte, ty dvě tendence

by se měly záhy setkat: skrytost, plynoucí ze skrývání něčeho snadno pochopitelného a ve své podstatě jednoduchého a skrytost plynoucí z nutné nadměrnosti mozkové kapacity. Ale věci jsou možná opravdu snadné. Snadné pro toho, kdo zaujímá jistý pozorovací bod. Hermetismus předpokládá, že veškerá hmota je oživená. To, že ji vnímáme jako „mrtvou“, působí naše lidská přirozenost, jíž se pokoušíme uniknout pomocí stále jemnějších přístrojů a nástrojů, nebo podivuhodnými cestami ducha. Ale kdybychom žili jako svět, viděli bychom hory rodit se, růst, žít se, vyměšovat, kráčet i umírat. Všeobecný duch života, totiž pohyb, směřuje k jednomu, protože z jediného vyšel.

Vokno: Slyšeli jsme, že byla obnovena činnost někdejší Universalie. Jaká je vaše účast na ní?

L.Z.: Když jsme se z iniciativy Pavla Turnovského loňského srpna sešli, bylo nás, tuším, devět. Bez zaváhání jsme se rozhodli obnovit činnost společnosti českých hermetiků – Universalie. Mne navíc zajímala možnost vydávání časopisu, protože to už viselo nějaký čas ve vzduchu, tahle chuť přijít mezi lidi s něčím jiným, než jenom s knížkami. A ani v této věci nikdo nezaváhal. I když nebylo zcela jasné, odkdy a jakým způsobem bude obnovená revue Logos vydávána, bylo už naprosto zřejmé, že první číslo na sebe nedá dlouho čekat. Jenomže události dostaly takovou akceleraci, že dřív, než jsme mohli zahájit „podzemní“ činnost, vznikla možnost realizovat všechno legálně. Universalie, společnost českých hermetiků, byla znovuobnovena v měsíci květnu a na její ustavující schůzi se už prodávala revue Logos i první knížky Trigonu. K tomu jménu Trigon: naznačují se jím tři různé aspekty literatury:

tři ediční řady. V první vydávám hermetickou literaturu, ve druhé knížky autorů, které mám rád – Klíma, Váchal, Meyrink, Poe –, ve třetí vyjdou svazky luxusnější, pro zmlsané bibliofily, s původní grafikou. Jako první to bude Srdce králů Mannse Heinze Ewerse, s litografiemi Michaela Rittsteina. V současnosti dělám korektury knížky Pověsti Židů v překladu B. Placáka a dosud nepublikovaných dopisů Ladislava Klímy ing. Pavlovi. Oprašujeme text Tajemství katedrál a připravujeme Příbytky mudrců od téhož autora. Na skladě jsou knihy o kabale, o symbolice alchymie, reprint Arkana L. Klímy a Vademecum J. Váchala. Rychleji už to nepůjde.

Vokno: Proč to všechno utajování kolem hermetismu?

L.Z.: Nevím, jestli na tuhle otázku odpovím tak, abych vás uspokojil. Všeobecně lze říci, a už jsem to naznačil, že knihy, zaměřené hermeticky, vycházely v čase renesance v poměrně vysokých nákladech, vyšších než dnes v Trigonu, a mohl si je koupit každý, kdo si je mohl dovolit koupit. Byly drahé. K zatajování jejich obsahu docházelo až později, v čase, kdy latina přestávala být jazykem učenců a kdy se počínaly ustavovat tajuplná bratrstva, spolky, sdružení. Ono mít nějaké tajemství, znamená mít na čem stát, mít na čem budovat. Jev, známý už kmenovým společenstvím. Vedle toho však byly i jiné knihy, skutečně obsahující tajemství, které nebylo radno vynášet na světlo: už proto, že vědění je moc a hýbá dějinami. Pokud jde o alchymistické traktáty, to je jiná situace. Ty lze dát do ruky každému. Jejich forma i obsah jsou natolik „zmatečné“ a „podivínské“, že vydolovat z nich tajemství vyžaduje vedle spousty času a trpělivosti i nesmírné množství vědomostí ze všemožných oborů včetně filologie. A tím mnoho lidí neoplvá.

Vokno: Proč třeba Eulis, vydávající tzv. lóžové tisky, je podmínila reversem?

L.Z.: Jsem rád, že se o nich zmiňujete. Nebyly výsadou jen edice Eulis. Svého času proslulý spisovatel-hermetik a oživovatel německého zednářství J. B. Kerning (zemřel v polovici devatenáctého století) vydal své stěžejní dílo Briefe über die königliche Kunst jako číslovaný rukopis, zůstávající nezczitelným majetkem prvního jeho vlastníka: ten se musil zavázat, že dílo nezneužije a nebude je dál šířit. Tedy v podstatě šlo o revers. Když překlad této knihy vydal v r. 1938 známý hermetik a zakladatel Universalie Pierre de Lasenic, byl jinými českými hermetiky napaden, že udělal něco nepravého a škodlivého. Domnívám se, že jeho kritici se mýlili. Naopak: Lasenic napravil zčásti škodu, způsobenou okleštěným vydáním Kemingova textu, který jeho „oklešfovatel“ doplnil komentáři špatně opsanými z originálního Kerningova díla. Navíc: časy se mění. To, co bylo před chvílí žárlivě střeženým tajemstvím nejrůznějších spolků a organizací, vychází dnes na Západě ve velikých nákladech. Nemám na mysli brakové zboží, ale klasiky hermetismu. Konjunktura podobné literatury už trvá nejméně deset let. Sám se však přikláním k nízkým nákladům. Mám pro to několik důvodů, z nichž nejméně dva jsou vynuceny okolnostmi. Jako soukromý nakladatel nemám tolik peněz, abych mohl tisknout naráz deset knih, napřed musím ty vytištěné prodat. A co hlavního, nemám skladovací prostor ani krámk, v němž bych mohl cpát do regálů všechno, co vytisknu. Ostatní důvody jsou ryze soukromé a vycházejí z mého přesvědčení, že některá literatura má být udržována v jistých mezích. Ten, kdo ji hledá, a hledá-li ji

opravdově, ji pokaždé najde.

Vokno: Co byste si přál do budoucna?

L.Z.: Aby ministerstvo kultury přestalo být „řídícím orgánem“ a stalo se pomocníkem a rádcem všech bývalých samizdatových nakladatelů, i těch nově vzniklých, vydávajících knihy v nízkých nákladech. Aby ministerstvo financí dokázalo mít pochopení pro ty, kteří nechtějí bohatnout, ale přivádět na svět knihy, které by ke škodě naší kultury jinak nevyšly. A aby se prosadil názor, který nedávno vyjádřil nový ministr školství ČR pan Petr Vopěnka, autor velice pozoruhodné a nedávno vydané knihy *Rozpravy s geometrií*. Vždyť by bylo zcestné, nahradit jeden vzor na věčné časy nějakým jiným. Rozhodně nemám rád žurnalisty, kteří nyní vychvalují západní, především americkou kulturu a školství a opovržlivě se vyjadřují o vzdělanosti Slováků a Čechů. Život mi ukázal spoustu skvělých topičů, nočních hlídačů, uklízeček a uklízečů, těch, co „dělali vodu“ v maringotkách, kteří neměli jenom vzdělání, ale i cit pro pravdu, nezmanipulovatelnost a přímost: než by se podvolili jakémukoliv nátlaku kterékoliv „konzumní společnosti“, raději žili (a někteří stále ještě žijí) mimo ni a proti ní.

in *Vokno* č. 20, Praha(1990)